

Nr 795

Av herr Nilsson, Ferdinand, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 178, om godkännande av avtal mellan Sverige och Danmark angående samhandeln med jordbruksprodukter inom den europeiska frihandelssammanslutningen m. m.

I prop. nr 178 till innevarande års riksdag föreslås nytt jordbruksavtal mellan Sverige och Danmark. Det är avsett att ersätta tidigare överenskommelse i samband med bildandet av EFTA-sammanslutningen, som godkänts av riksdagen genom bifall till prop. nr 25/1960. I årets proposition ingår även förslag till viss subvention till Svenska sockerfabriksaktiebolaget för underlättande av detta bolags import till Sverige av danska sockerbetor. I propositionen hänvisas även till en till avtalet hörande icke redovisad skriftväxling i ärendet, som bringar i erinran Kungälvavtalets s. k. hemliga protokoll.

Svensk-danska handelsavtalet mötte redan år 1960 viss kritik som bl. a. kom till uttryck i motionerna I: 511 och II: 635 samt 1: 515 och II: 637. Betänkligheter synes i än högre grad kunna anföras beträffande nu framlagda förslag. I förgrunden träder härvid från utrikes- och försvarspolitisk synpunkt betydelsefulla folkförsörjningsproblem. I sammanhanget torde förtjäna upprepas departementschefsytttrandet vid tillkomsten av 1947 års jordbruksbeslut (prop. 75/1947) av dåvarande jordbruksminister — under kriget försvarsminister — Per Edvin Sköld:

Vad jordbruket betytt för vårt land såväl under det förra som under det senaste världskriget kan ej mätas med pengar. Utan att man därmed underskattar de på sitt sätt lika betydelsefulla insatser som gjorts av övriga grenar av näringslivet torde det vad särskilt den senaste avspärrningsperioden angår vara befogat att uttala att det förhållande att vår livsmedelsförsörjning kunnat uppehållas i stort sett medelst egen produktion otvivelaktigt varit en av huvudorsakerna till att landet kunnat hållas utanför de internationella förvecklingarna. — — — Det torde vidare vara nödvändigt att man av beredskapsskäl under normala förhållanden uppehåller en produktion av den storlek som erfordras för tryggheten av landets försörjning vid en avspärrningssituation.

Ett betraktelsesätt i överensstämmelse med detta uttalande torde fortfarande gälla i fråga om grundlinjerna för svensk jordbrukspolitik. I belysning av denna grunduppfattning tilldrager sig det svensk-danska avtalet om "samhandel med jordbruksprodukter inom EFTA" särskild uppmärksamhet. Det torde även böra bedömas i belysning av de uttalanden

angående faran av svenskt engagemang med A-paktstaten Danmark i olika hänseenden som från tongivande regeringshåll gjorts i tidigare debatter om neutraliteten.

Utgångspunkt för sådant bedömande gavs redan i 1960 års proposition vari säges:

På dansk begäran har i avtalet gjorts ett uttalande från svensk sida angående den svenska jordbrukspolitiken. Det förklaras att denna icke syftar till någon ökning av den svenska jordbruksproduktionen och att den blivande produktions- och konsumtionsutvecklingen kan förväntas göra det möjligt för de danska producenterna att bevara sin marknad i Sverige för varor av intresse för det danska jordbruket och få andel i en ökad förbrukning i Sverige av sådana varor.

I det nya avtalet deklarerar man att "den svenska jordbrukspolitiken ej syftar till någon ökning av *den totala* svenska jordbruksproduktionen". Överensstämmelsen är påtaglig, men den nya formuleringen synes medge produktionsökning inom vissa grenar, blott den totala produktionen icke stiger. Man kan nu som år 1960 räkna med en blivande konsumtionsutveckling, givetvis sammanhängande med ökad folkmängd och förbättrad levnadsstandard. Men denna ökade konsumtion skall enligt den jordbrukspolitik som förslaget tillförsäkrar danskarna icke fyllas av svenskt jordbruk utan genom import från det andra landet. Importen av livsmedel och levande djur är redan för närvarande ganska betydande. För tiden 1/7 1962—1/7 1963 har den beräknats till ett värde av över 1 800 milj. kr., medan Sveriges export av motsvarande slag är betydligt lägre. En väsentlig del av livsmedelsimporten avser varor som icke produceras i vårt land. Men konsumtionsbehovet förefinnes och måste vid en avspärrning i görlig mån tillgodoses på annat sätt. Detta betyder att ökade krav ställes på det svenska jordbruket i situationer då arbetskraft kan vara omdisponerad för andra behov, då importerade fodermedel och gödningsämnen icke i vanlig utsträckning finnes att tillgå. Men den import till Sverige som är av intresse för Danmark berör produkter som svenskt jordbruk har möjlighet att framställa. I avtalet år 1960 angavs såsom från dansk synpunkt aktuella varor nötkött, kalvkött, hästkött och köttkonserver, korv (även konserverad), matpotatis (med undantag av nyskördad potatis under tiden 6.6—5.7), vidare smör, ost, mjölkkonserver, ägg och äggprodukter (med undantag av äggalbumin) samt kött av fjäderfä. Härtill har i årets avtal fogats dels fläsk och fläskkonserver, dels även andra ätbara djurdelar än kött och fläsk.

De svenska förhandlarna har varken för sig själva eller för danskarna fördolt att en prioritering av dansk import av sådan art passar dåligt samman med den svenska jordbruksregleringen. Sveriges regering säges emellertid ha förklarat sig beredd att inom ramen för sina möjligheter

verka för att de danska intressena tillgodoses. Svårigheterna att avgöra när importbehov verkligen föreligger är uppenbara, då det här i hög grad är fråga om omdömessaker. Själva huvudprincipen för propositionens förslag — att jordbrukets totala produktion icke får ökas vid växande konsumtionsbehov — utgör här en betydelsefull faktor.

På längre sikt blir det icke enbart fråga om tillfälliga marginalkvantiteter utan om en konstant del i vårt lands folkförsörjning. Det kan icke befordra svensk politisk handelsfrihet att sålunda göra en växande del av den svenska folkförsörjningen beroende av främmande makt eller främmande maktkonstellationer.

Som motiv för avtalet anges "att det svenska importregleringssystemet för jordbruksprodukter ej ger möjlighet för Danmark — på samma sätt som förutsetts bli möjligt för medlemsländerna (i EFTA) vid export av industrivaror — tillgodogöra sig importlandets prisnivå vid export av jordbruksprodukter till Sverige". Härtill kan anmärkas att detta — att ett land anser sig behöva en egen jordbruksproduktion och därför inte vill prisge sitt land åt oinskränkt konkurrens — inte är något speciellt för Sverige. Men läget är beträffande Sverige och Danmark olikartat, då Danmarks export till 54 procent utgöres av sådana livsmedel, medan siffran för Sverige är 4 procent. Medan den svenska jordbrukspolitiken inriktas på att lägga igen åker och förhindra ökning av produktionsvolymen finns beträffande den danska regeringens ställningstaganden ingalunda någon sådan tendens. Dock kan även dansk jordbruksjord vara av ganska olika kvalitet. Det danska resonemanget utgår ifrån att Danmarks anslutning till EFTA ger den svenska exportindustrien förmåner, som man kräver komensation för på det svenska jordbrukets område. I sammanhanget kan erinras om att det norska s. k. prisrådet nyligen efter undersökning ansett sig kunna konstatera att konsumenterna i det landet icke haft att glädja sig åt några prissänkningar på industrivaror på grund av tullsänkningar inom EFTA. För Sveriges del (se Pris och kartellfrågor nr 6) har sådana prissänkningar angivits till rena obetydligheter eller 2,5 promille av de totala privata konsumtionsutgifterna. Man torde kunna utgå från att den svenska exporten av industrivaror inte kunnat påverka läget för dansk hemindustri på ett sätt som motiverar de framförda kompensationskraven. Danmarks önskemål riktar sig som berörts mot att de svenska importavgifterna — svenskt jordbruks enda skydd mot pristryckande export — förhindrar danskt jordbruk att i sin helhet tillgodogöra sig produktpriserna på den svenska marknaden. Här om säges i propositionen att den svenska regeringen förklarar sig beredd att inom ramen för sina möjligheter verka för att danska intressen tillgodoses, ja, att en utveckling i av Danmark önskad riktning synes naturlig. Man har emellertid från svensk sida klargjort att "den svenska regeringen med tanke på jordbruksregleringens nu-

varande (kurs. här) konstruktion har mycket små möjligheter att påverka importen". Härför avses i propositionen att "liksom tidigare skall Danmark som kompensation för att den danska exporten till Sverige beläggs med införselavgifter och att Danmark till följd härav inte kan tillgodogöra sig den svenska prisnivån årligen tillföras ett visst belopp". Dessa pengar skall liksom hittills tagas ur medel som influtit som regleringsavgift och accis på fettvaror. De skall av svenska staten utbetalas till danska staten och går därifrån till en det danska jordbrukets sammanslutning för att på denna krokväg "kompensera" den danska jordbruksexporten för de importavgifter som genom gällande avtal tillförsäkrats svenskt jordbruk som skydd.

Det belopp som årsvis utbetalas till Danmark har bl. a. på grund av förändringarna i fråga om den danska exporten till Sverige varierat. Under 1/7 1960—30/6 1961 uppgick värdet av exporten hit av egentliga jordbruksprodukter till 77 milj. kr. och för den tiden utbetalades 10 milj. kr. till Danmark. Följande år (1961/62 uppnådde ifrågavarande export ett värde av 105 milj. kr., och utbetalningen fastställdes "efter förhandlingar" till 20 milj. kr. Under senast förflutna budgetår, som karakteriseras av ungefärlig återgång till 1960/61 års exportnivå från Danmark, har utbetalningen i motsvarande mån reducerats. Nuvarande förslag till avtal undviker sådana konsekvenser genom att "grundskattebeloppet" — om uttrycket tillåtes — fastställs till *lägst* 20 milj. kr.

Man har därutöver tydligen avsett en "jämkning" uppåt och som grund för ytterligare utbetalningar över de 20 miljonerna angivit att "hänsyn skall därvid tas till bl. a. storleken av den danska exporten av vissa jordbruksvaror till Sverige, det svenska importskyddets höjd samt till det inom EFTA-stadiet i fråga om tullavvecklingen för industrivaror".

Relationen till den danska jordbruksexporten hit och de svenska importavgifternas höjd innebär en anknytning till restitutionssystemet, medan graden av tullsänkning på industrivaror inom EFTA understryker att det är det svenska jordbrukets hemmamarknad som skall belastas med ökade danska kompensationer allteftersom exportindustriens avsättningsmöjligheter inom EFTA förbättras. Med ökad tyngd reses frågan om det berättigade i att så behandla en näring vars produktion är av vital betydelse för landet och som har så många andra svårigheter att kämpa med. Med visst intresse konstateras vidare att de svenska och danska regeringarna överenskommit om konsultationer med syfte att ettdera landet icke genom sin export skadar det andra landets intressen samt att förhindra skada för endera parten till följd av import av tredje land av dumpade eller subventionerade produkter. Vad som ovan sagts angående storleken av Sveriges och Danmarks jordbruksexport ger klart besked om vilken parts intressen det här avses att vårda.

En nyhet är det till avtalet knutna förslaget om subvention till ett svenskt industriföretag — till Svenska sockerfabriksaktiebolaget — för underlättande av import av danska sockerbeter. Hittills har sådan import varit av ringa omfattning. Men svensk betodling har gått starkt tillbaka under senare år. Anledningen synes vara att söka främst i brist på arbetskraft och med hänsyn till bärigheten förhållandevis höga kostnader för gallrings- och annat sommararbete. En annan faktor i sammanhanget som på sina håll väckt irritation är den pågående rationaliseringen och koncentrationen inom sockerindustrin. År 1954 var betarealen närmare 60 000 hektar men har sedan kraftigt nedgått. Ännu 1957 var arealen 53 600 hektar men 1961 under 50 000, 1962 cirka 48 000 hektar. För innevarande år har betarealen angivits föga överstiga 40 000 hektar. Samtidigt har sockerkonsumtionen förblivit tämligen konstant, och sockret har inom vårt folkhushåll blivit ett mycket viktigt näringsmedel med en för 1962 beräknad sockerkonsumtion av över 360 milj. kronors värde. Stödet för de danska betodlarna via Sockerbolaget synes icke syfta till något tillfälligt arrangemang utan torde avse att låta danskarna övertaga en konstant del av betproduktionen av växande storlek. I propositionen säges:

Det kan antas att intresset för import av danska sockerbeter skall föreligga även i framtiden. Jämlikt det nya avtalet har regeringarna åtagit sig att verka för att ett långtidsavtal sluts mellan vederbörande intressenter. Frågan om bidrag av (svenska) statsmedel torde därvid komma att på nytt aktualiseras.

Vad som åsyftas är tydligen ett långsiktigt stöd med svenska pengar åt danska betodlare. Frågan om den svenska betodlingens framtid kan emellertid snart nog genom fröförädling och mekanisering av gallringsarbetet komma i ett för den svenska odlingen bättre läge. Enligt uppgift från Sveriges betodlares centralförening strävar föreningen i samarbete med Sockerbolaget att motverka den nedgående tendensen. Från föreningens sida anges också att en arealstorlek av minst 56 000 hektar framstode som önskvärd.

Från det svenska jordbrukets synpunkt framstår en mera omfattande betodling än den nuvarande som önskvärd och medger en bättre avvägning av olika odlingar i skilda landsdelar. För folkhushållet synes en inhemsk sockerproduktion vara någonting nödvändigt. En annan fråga av aktuellt värde berör den särskilda sockerbeskattningen. På goda grunder har Kooperativa förbundets styrelse i skrivelse den 10 maj i år till Koningen yrkat att denna skatt, som utgår med 20 öre per kilo socker och årligen tillför statskassan cirka 60 milj. kr., bör helt eller partiellt avskaffas. En sådan beskattning av ett viktigt näringsmedel låter sig icke heller karakteriseras som någon lyxskatt. I vart fall synes det orimligt att av in-

hemska råvaror framställt socker så beskattas, samtidigt som man subventionerar importen av danska sockerbeter.

Såsom av det anförda framgår är det i hög grad de långsiktiga perspektiven i fråga om livsmedelsförsörjning och produktionsavvägningsproblem såväl i stort som när det gäller sockerproduktionen som väcker särskild irritation. För svensk trädgårdsodling är det väl också närmast att betrakta som en hotelse när det angives att de svenska och danska regeringarna enats om att söka åstadkomma ökad frihet i handel med trädgårdsprodukter mellan de båda länderna.

Under åberopande av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte avslå i proposition nr 178 framlagt förslag om svensk-danskt jordbruksavtal;

att riksdagen likaledes måtte avslå i samma proposition framlagt förslag om subvention till Svenska sockerfabriksaktiebolaget för import av danska sockerbeter; samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag till 1964 års riksdag om avskaffande av den särskilda sockerskatten i vart fall i fråga om av svenska råvaror producerat socker.

Stockholm den 29 oktober 1963

Ferdinand Nilsson
i Kungsängen

Eric Carlsson

Ivan Svanström

Ernst W. Olsson

Thorsten Larsson

Nils-Eric Gustafsson